

ES JUTJA ELS INDUSTRIALS, NO L'ADMINISTRACIÓ

Un oli per mortalla

Ismael López

El 17 de juliol de 1981 el Ministeri de Sanitat, dirigit per **Jesús Sancho Rof**, confirmava que l'origen de la «pneumònia atípica» es trobava en els olis venuts a la menuda i procedents de colza desnaturalitzada per a fins industrials. Aquest havia estat el tòxic que l'1 de maig del mateix any havia acabat amb la vida del xiquet **Jaime Vaquero** i que els següents mesos arribaria a convertir en víctimes mortals 650 persones, tot i que els arxius policials només en registren 386.

El 16 de setembre de 1986, el magistrat **Alfonso Marcala** acabava la instrucció del sumari i el passat dilluns 30 de març s'iniciava el gran juí. Amb trenta-vuit acusats al banquet verd, que hauran de respondre durant aquesta primavera, l'estiu i la tardor pròxim a un sumari monstruós d'un quart de milió de folis. Quaranta processats, tret de dos fugits, **Antoni Baixeras** i **Francisco Tárrega**. Trenta-set homes i una dona que, defensats per trenta-sis lletrats i interrogats per altres tants acusadors i un fiscal, hauran de donar una resposta satisfactòria per a vint-i-cinc mil afectats.

Les responsabilitats econòmiques derivades dels delictes comesos contra la salut pública pel gros dels processats assoleixen quantitats astronòmiques. Un volum tal de diners que no permetria als acusats fer ni tan sols front als

No hi haurà, segurament, un altre juí d'aquesta envergadura en tot el segle. És el sumari més llarg conegut i ha aconseguit seure al banquet a tots, llevat els vertaders responsables del gran desastre. Acusadors, defensors i afectats coincideixen: algú vol detenir aquest procés.

costos del juí. Només cal dir que, en acabar l'acte de processament dictat el 15 de juliol de 1981 contra els principals autors de l'emmetzinament col·lectiu, la Secció Segona del Penal de l'Audiència Nacional fixà per als principals acusats una fiança solidària de 6.000 milions de pessetes, a fi de carregar amb les responsabilitats civils.

Però l'absència de fluïdesa i dinamisme que va demostrar el jutjat facilità a molts dels acusats prou temps perquè poguessen alçar els seus béns i realitzar variacions enormes en el patrimoni. Fins al punt que a penes s'hi van poder aconseguir uns trenta milions de pessetes, sumant el total de l'embargament de béns entre els set grans de la colza, entre els quals hi ha, per exemple, **Juan Miguel Bengoetxea**, que va importar la colza desnaturalit-

zada, o **Ramon Ferrero**, que l'emmagatzemà i la va revendre als ambulants, o **Enric Salomó**, que la dugué fins a València gràcies als germans **Baviera**.

La defensa: La Bayer, culpable

«Jo li dic que, si hi hagués alguna

Ramon Ferrero, un dels processats, a l'entrada de la sala.

Els processats van haver de suportar una forta tensió, tant a l'entrada com a la sala.

diuen que els altres van voler fer passar per comestible un oli que només podien ingerir les màquines.

Mentrestant, la defensa segueix argumentant que la patologia presentada en un paisatge clínic de problemes pulmonars, musculars, digestius, amb mals als ossos i eixutesa en la pell, no té l'origen en l'oli que es mesclà amb anilines i anilides a partir de la colza. I que l'Oftamol i el Nemacur-40, pesticides altament tòxics emprats pels agricultors i produïts per la multinacional Bayer en la seua planta de Quart de Poblet, són els autèntics assassins.

Una teoria que l'OMS ha descartat, al mateix temps que, dues vegades, s'ha pronunciat per afirmar l'estretíssima associació entre la colza desnatratlitzada i les morts i lesions. Assegurant que l'oli fou, si més no, la closca que contenia i transportava la síndrome tòxica.

¿Una tàctica i una estafa?

L'atmosfera sobrecarregada dels primers dies va dur gran part dels lletrats defensors a aconsellar als clients que callassen. Que fessen silenci a les declaracions mentre no hi hagués garanties per a la «llibertat de defensa». Aquesta va ser una de les raons per les quals **Arcadio Fernández**, president de l'Associació d'Afectats per la Síndrome Tòxica i responsable d'un col·lectiu de sis mil afiliats, es trobava la nit de dimarts 31 de març «bastant desmoralitzat», en unes declaracions que li va recollir EL TEMPS.

«Sí, perquè hi ha qui s'aprofita del juí gràcies a aquests senyors que es neguen a declarar i els que, de fora i de dins, desitgen que aquest procés acabe». La seua veu és lenta i cansada: «Aquest juí no arribarà a vuit dies sense que passe res. Hi ha molt d'interès a parar-lo. La defensa —argumenta— és pobra; així, és lògic que aplique una tàctica de tensió per arribar a una situació límit. No, no sé si els juís veuran el final». Perquè tot arribe a bona fi cal, segons **Arcadio Fernández**, «que es pose ordre, i el primer que ho ha de fer és el Ministeri de Justícia, que, fins ara, no ha demostrat cap seriositat».

L'OMS va basar les seues anàlisis en un estudi epidemiològic sobre quinze casos —control per aclarir des d'ells l'equació síndrome-oli. Aquesta relació és claríssima per al president dels afectats, però en tot cas, opina, «la síndrome tòxica va ser un error de l'estructura de l'estat». Un lleuger error

cosa en el nostre oli, tota la Mediterrània seria morta». Ho deia un empleat dels germans **Baviera** i fins i tot arribava a acusar «la competència» de voler-los tancar la fàbrica. Afortunadament, el País Valencià no conegué cap mort. Cap comarca no va registrar casos clars de pneumònia atípica. I això que la geografia valenciana va ser coberta d'olis que no havien d'ingerir-se de cap manera. Com Raelso, Eureka, Selmi, El Olivo, La Jirafa o el Vareador, marques, entre altres, tòxiques.

Malgrat això, al banquet dels acusats en aquests llargs mesos, hi haurà valencians: **Agustín i Tomás Baviera, Salvador Alamar i Francisco Alonso Puchades**. I també caldria que hi segués **Francisco Tárrega**, fugit. Acusats de responsabilitat, en escales distintes, de la síndrome mortal.

El govern central ha jugat la carta de la integració. De reduir-ne tensions i obrir el camp a un juí que l'enorme pressió de les associacions d'afectats havia guanyat a pols. Quasi trenta mil milions de pessetes ha hagut de repartir fins ara entre les famílies afectades. Només el 1986, va destinar-ne prop de

cinc mil per a ajudes econòmiques. En una obligació que, més que legal —encara no hi ha hagut resolució judicial ni sobre les causes ni sobre els acusats—, és fruit de les reivindicacions i d'un raonament moral i humanitari.

Encara apareixeran moltes sorpreses. La més grossa de totes, que, després del juí, encara haurà de transcórrer un interminable any perquè el Tribunal Suprem es faça càrrec del recurs, que amb tota certesa, li presentaran els industrials oliers. I una encara major: que una volta acomplides les penes de presó preventiva, amb els consegüents dies eximits per la redempció carcerària, és probable que només tres o quatre dels acusats tasten la presó.

Ara per ara, la guerra entre ells i contra ells ja ha començat. Des de fora, amb els insults i les pedrades de grups reduïdíssims d'afectats, excessivament alterats i aliens a la voluntat general de les associacions. I des del si del banquet, amb les acusacions mútues entre emmagatzemistes i importadors, que han obert un grotesc ping-pong entre els qui, com a grans de la colza,

GONZALEZ LLENAS/COVER

NOVETATS EN LLIBRES

L'IMPERI DEL SOL

J. G. Ballard
El Balanci, 192. 272 pàgs.

Els horrors i les privacions dels camps de presoners japonesos vistos a través dels ulls d'un nen, en un llibre «commovedor fins al límit de l'intolerable» (Anthony Burgess).

EDICIONS 62

DICCIONARI JURÍDIC CATALÀ

Un volum de 14×21, 480 pàgines.

De venda a llibreries.
«Els diccionaris de l'Enciclopèdia».

ENCICLOPÈDIA CATALANA

ANTOLOGIA (A CURA D'ISIDOR CÒNSUL)

Jacint Verdaguer
Esparver Llegir, 6

Antologia del que fou el poeta més vigorós de la Renaixença, un escriptor mal conegut, i, sovint, oblidat.

EDICIONS DE LA MAGRANA

VALENCIA DINS LA TEMPESTA

Gonçal Castelló
Col·lecció Cul de Sac, núm. 1

Novel·la biogràfica sobre la guerra dels tres anys.

EDICIONS DEL BULLENT

CALAIX DE SASTRE

Rafel d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà
Volum I: 1769-1791

Selecció i edició a cura de Ramon Boixareu.
Biblioteca Torres Amat, 4.

CURIAL EDICIONS CATALANES, SA.

L'ASSASSI VIU A BELLVITGE

Andreu Sotorra
L'Odissea, 18

Una novel·la policíaca dinàmica i tensa, ambientada al cinturó industrial de Barcelona.

EDITORIAL EMPÛRIES

S'HA ACABAT EL BRÒQUIL!

Joaquim Carbó
La Unitat, núm. 114

Una mossa, un paio i uns originals censurats d'En Pedroló que valen una fortuna.

EDITORIAL TRES I QUATRE

L'ESCLETXA ASSASSINA

Empar de Lanuza
Gregal Juvenil, 17

Un llibre insòlit. Històries de terror escrites per Empar de Lanuza.

GREGAL LLIBRES

FIIUUUUU

Vicent Pardo
Dibuixos Anna Miralles
Premi Enric Valor del 1986

FEDERACIÓ D'ENTITATS CULTURALS DEL P.V.

UN CRIM AL PARALELO

Rafael Tasis
La Unitat, 115

Un nou cas de Caldes i Vilagut en la novel·la més negra d'En Tasis.

EDITORIAL TRES I QUATRE

tremendament mortal, «que encara continua perquè, a Toledo, un dels germans del processat d'allà segueix venent olis a la menuda públicament sense cap control sanitari».

El fet que dins aquest sumari no entren com a processats els alts càrrecs de l'administració UCD que governava en aquelles dates i que aquesta haja de ser jutjada en un nou i diferent sumari és, per a **Arcadio Fernández**, «una barbaritat, perquè ens han separat els que permeteren el pas d'olis sense control i els que no controlaren l'eixida de divises procedent d'ell ni l'abastament al mercat, dels industrials que ara són jutjats. Caldria que tots fossen jutjats alhora».

«Nosaltres no esperàvem les agressions, aquest clima, en el qual no és possible fer justícia. Per això, aconsellarem els nostres clients que, enmig de la violència i la coacció, sense plena llibertat, no declarassen». Això, ho diu **Juan Francisco Franco**, defensor dels principals protagonistes del juí del segle vint, els germans **Mengoetxea**.

«Hi ha qui desitja, qui s'està morint per aconseguir la suspensió del juí i ho atribueixen a un desig de la defensa. Però la suspensió no convé a ningú. **Arcadio** està completament equivocat. Ha estat utilitzat per bona fe». ¿Llavors qui té interès a frenar aquesta locomotora judicial? «L'Administració actual —afirma **J. F. Franco**—, perquè ha encobert l'anterior i és la més interessada en la paràlització. El PSOE, quan ha arribat al poder ha callat com un mort i això que, en l'oposició, va actuar meravellosament. Pense que hi està obligat per pressions polítiques externes».

Per a aquest advocat, «la investigació epidemiològica de l'OMS s'ha falsificat, igual que s'han falsificat els informes clínics. I com no és casual, han passat coses gravíssimes. Com que, per exemple, a penes s'haja aportat documentació davant l'OMS i que n'haja desaparegut molta. Tot és una estafa científica i política enorme, una barbaritat, el perill de la qual encara continua. Perquè l'OMS mai no ha dit res; realment, no ha establert relació causal entre l'oli i la síndrome. Per contra, ha emès un informe retocat que no és més que un informe falsejat, deplorable i vergonyós. L'OMS s'ha prestat a un escàndol grandíssim, al joc d'una farsa. Inclús —en tinc la cinta— un científic demanà que es destruís el primer informe que l'OMS va elaborar en acabar les seues visites inicials».

«Després de la replega de l'oli no vingué la desaparició de la malaltia. Aquesta —afirma el defensor de

LLIBRERIA TRES I QUATRE

Pérez Bayer, 11. Tel. 352 91 10. 46002-València

Bengoetxea— va començar a declinar quinze dies abans de la replega de l'oli. Repetesc, el govern s'ha sotmès a pressions exteriors, i no debades l'OMS mantingué consultes a Atlanta, als Estats Units, després de la visita a Espanya, el mateix lloc on s'investiga també la SIDA. Encara hi ha en aquest juí coses enormes, tremendes, sobretot en

tat de Comerç—, com també els ex-titulars de l'Institut Nacional de Toxicologia, de la Direcció General d'Hygiene, de la de Política Aranzelària i Importació i de la d'Indústries Agràries.

Un altre juí que, mentre per a **J. F. Franco** és «una pura mamarratxada», per a **Francisca Sauquillo**, senadora del

d'uns industrials i d'una administració imprudent que a Europa no existeix. ¿Com van eixir aquestes llicències d'importació de l'estat, quan havien d'omplir expressament i clara les cases corresponents a les llicències del Ministeri de Comerç i, no obstant això, les sol·licituds d'importació i els requisits bàsics ni eren plens ni res? ¿Com es va poder, fins i tot, passar amb una mateixa llicència oli pur per oli refinat i colza pura per colza refinada? Sens dubte, va ser responsabilitat dels agents de duana».

«I per demostrar l'absoluta negligència de l'administració —ens subratlla— hi ha el fet que la Direcció General de Comerç ja havia realitzat a RAPSA una primera investigació el maig de 1980 buscant una partida il·legal de colza. Els inspectors, després d'aquella visita, no es van tornar a preocupar per aquesta empresa».

«I és que a Europa —diu **Fernando Salas**, defensor d'un altre dels grups d'afectats— segurament açò no hauria passat. Ací, la Sanitat i l'Alimentació segueixen sent un desastre i el control continua sense les mesures de seguretat i inspecció que regeixen a Europa. Aquest desastre s'ha produït perquè estem desassistits, inermes davant qualsevol barbaritat».

¿Però hi hagué realment una xarxa? Per a **Fernando Salas** tot va consistir en una «qüestió de circuits», perquè tot va ser molt tosc, molt elemental, projectat sobre la marxa. «I les mesclades realitzades pels oliers van ser trilita pura, vertaders bunyols obtinguts de la manipulació de greixos amb el resultat d'un disbarat tòxic, comercialitzat amb la major impunitat».

«Aquest només serà un juí per als del banquet —assenyala— perquè està viciat d'origen, perquè no hi seu l'administració, que només fa d'amfitriona. Prova d'això és que el Ministeri de Justícia ni és present en les sessions. Un juí coix que ha estat mal plantejat des del començament, amb vaivens, estira i amolles, plantejaments erronis... i sis anys d'investigació enmig de desencerts i catàstrofes amb una despesa enorme de diners. Un juí que es presenta a bombo i platerets i que quasi s'intenta utilitzar com a carpeta definitiva a una història que no es pot tancar i que no acabarà ací. Els afectats d'aquest juí no veuran ni un duro. L'administració no n'és part i, per tant, no pagarà, que és el que caldria que fes. Haurem de traure endavant un segon juí a partir del sumari sobre responsabilitats penals dels que van ser alts càrrecs de l'administració d'UCD».

Segons l'OMS, l'oli a l'engròs, l'agent més probable de la síndrome tòxica.

la prova pericial, on n'apareixeran de grossíssimes».

Bombo i platerets... Sense UCD

«El Ministeri Públic —ha afirmat **José M. Mohedano**— ha tingut una actitud de desinterès, d'inhibició, quan no d'oposició i resistència davant la investigació i el possible processament d'autoritats i funcionaris». Per això, tot i que la causa contra deu alts càrrecs de l'administració UCD ja ha estat elevada a sumari pel jutge **Ismael Moreno**, aquesta serà vista en un nou sumari i en un juí pròxim, que també serà dels de gran calibre.

Perquè hauran de declarar, entre altres, **Luis Valenciano** —qui va ser director general de la Salut pública—, **Antonio Bardón** —ex-cap del Servei contra el Fraud—, **Antonio Rúa** —ex-director general de Duanes—, **José Guilló** —ex-comissari general d'Abastaments i Transports—, **Agustín Hidalgo de la Quintana** —ex-secretari d'Es-

PSOE i una de les defensores d'aquests afectats, «no es comprèn, perquè tot havia d'haver estat dins el mateix sumari i no s'havia d'haver obert diligències a banda per a un segon gran juí. I ací mateix és on calia haver demanat les responsabilitats d'alguns funcionaris UCD per negligència».

L'advocada és conscient que «ni la vida dels morts es podrà ja recuperar ni els podran curar les lesions. Però, en qualsevol cas, hem de pal·liar-ne en alguna mesura les necessitats. I ara cal que fem front a una de les principals reivindicacions, que quede clar que l'oli va ser-ne la causa i, en segon lloc, aconseguir una sentència que jo espere condemnatòria i unes indemnitzacions difícils de cobrar, però garantides per les responsabilitats dels industrials».

Per a **Sauquillo**, «aquest juí podria haver-se arxivat, però l'administració ha buscat els mitjans i la sala. Hem avançat. Però se segueix venent oli sense etiquetar i sense control. La responsabilitat —diu— va ser clarament